

Tekijät: Eduskunnan eläinavusteisen työryhmän termistötyöryhmä Maija Lipponen, Iris Vainio, Kaija Ikäheimo, Sanna Mattila-Rautiainen, Marjaana Raukola-Lindblom, Tanja Paasonen 24.1.2023

Eläinavusteisuus Suomessa

Eläinavusteisuus tarkoittaa eläimen ottamista mukaan edistämään ihmisten hyvinvointia. Tämän tekstin tarkoituksena on hahmottaa niitä palveluja ja työmuotoja, joissa eläimet voivat olla tukemassa ihmisen hyvinvointia ammatillisessa työskentelyssä ja vapaaehtoistoiminnassa (kts. myös Eläinavusteisuus Suomessa -kuvio). Ammatillinen eläinavusteinen työ tarkoittaa sitä, että eläin työskentelee sosiaali-, terveys-, kasvatus- tai hyvinvointialan ammattilaisen työparina. Toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista ja dokumentoitua. Eläinavusteinen vapaaehtois- ja virkistystoiminta on vapaamuotoista eli sille ei ole asetettu tarkkoja tavoitteita eikä sitä yleensä dokumentoida.

Tekstissä luokitellaan eläinavusteisia palveluita suomalaiseen toimintaympäristöön sopivalla tavalla sekä mainitaan esimerkkeinä vakiintuneita eläinavusteisuuden muotoja ja palveluntuottajia Suomessa. Esimerkkien avulla on pyritty hahmottamaan eläinavusteisuuden mahdollisuuksia osana erilaisia palveluita. On kuitenkin huomattava, että tekstissä ei voida kattavasti luetella kaikkia toimintamuotoja, mutta tarkoituksena on tarjota työkalu niin päätöksentekijöille, palvelun ostajille kuin eläinavusteista työtä tekeville eläinavusteisuuden jäsentämiseen.

Ammatillisessa työssä eläinavusteisuudella tavoitellaan usein asiakkaan luottamuksen ja motivaation vahvistumista. Työ perustuu ammattilaisen koulutukseen ja kokemukseen työskentelystä ihmisten kanssa. Lisäksi heillä on osaamista työskennellä eläimen kanssa asiakastyössä turvallisesti, tavoitteellisesti ja vastuullisesti. Eri eläinavusteiset palvelut ja toimintamuodot limittyvät keskenään ja voivat kuulua usean palveluluokan alle. Esimerkiksi eläinavusteista valmennusta voidaan toteuttaa niin kuntoutuksen kuin hyvinvointipalveluiden piirissä. Palveluiden sisällä ja niiden välillä tehdään moniammatillista yhteistyötä asiakkaan verkostoissa.

Eläinavusteisten palveluiden jäsentäminen perustuu Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) luokitteluun suomalaisista sosiaali- ja terveyspalveluista. Lisäksi lähteenä on käytetty tutkimuskirjallisuutta sekä kansainvälisten järjestöjen määritelmiä ja luokittelumalleja (esim. Animal Assisted Intervention International, Horses in Education and Therapy International ja The International Association of Human-Animal Interaction Organization).

Palveluissa mukana olevien eläinten hyvinvoinnista huolehtiminen on keskeistä. Eläinlajin ja yksilön tulee olla tehtävään soveltuva, terve sekä tehtävään koulutettu tai totutettu. Eläimen työtehtävät voivat vaihdella asiakkaista, toimintaympäristöistä ja tavoitteista riippuen. Eläin voi olla fyysisesti läsnä toiminnassa asiakkaan kanssa tai eläin voidaan osallistaa epäsuorasti työhön esimerkiksi havainnoimalla sen käytöstä.

Ammatillinen eläinavusteinen työ

ELÄINAVUSTEINEN SOSIAALI- JA TERVEYSALAN TYÖ

1) Kuntoutus ja terapia

Eläinavusteista terapiaa voivat tarjota Valviran hyväksymät terapeutit (fysioterapeutti, puheterapeutti, toimintaterapeutti ja psykoterapeutti) sekä psykologit. Eläinavusteista kuntoutusta voivat tehdä laillistetut sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt (esimerkiksi kuntoutuksen ohjaaja, geronomi). Eläimen mukanaoloa hyödynnetään silloin, kun se sopii asiakkaan kuntoutustavoitteisiin. Kuntoutukseen kuuluu lääkinnällinen kuntoutus, ammatillinen kuntoutus, sosiaalinen kuntoutus, kuntouttava työtoiminta ja vammaispalvelut. Usein palveluun liittyy lääkärin kanssa tehty hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista ja dokumentoitua. Tavoitteena on esimerkiksi kommunikaation tai motoristen taitojen kehittäminen. Ammattihenkilöllä on soveltuva täydennyskoulutus eläinavusteisuuteen liittyen.

Palveluesimerkkejä: Ratsastusterapia, eläinavusteinen fysio-, puhe-, toiminta- ja psykoterapia.

Kansainvälisissä kattojärjestöissä määritelty termit: Animal Assisted Therapy AAT = eläinavusteinen terapia. Termi ei kata suomalaisen palvelujärjestelmän kenttää kokonaisuudessaan.

2) Muut sosiaali- ja terveysalan palvelut

Eläinavusteisuutta voi hyödyntää sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilö työssään silloin, kun se on tarkoituksenmukaista. Eläinavusteista sosiaali- ja terveysalan työtä voivat tehdä sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöt (mm. lääkäri, lähihoitaja, sairaanhoitaja, nuoriso- ja yhteisöohjaaja, sosionomi, sosiaalityöntekijä). Toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista ja dokumentoitua. Tavoitteena on esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisy, yksinäisyyden väheneminen tai mielialan koheneminen. Ammattihenkilöllä on soveltuva täydennyskoulutus eläinavusteisuuteen liittyen.

Palveluesimerkkejä: eläinavusteinen hoitotyö, eläinavusteinen päihde- ja mielenterveystyö, sosiaalipedagoginen hevostoiminta lastensuojelun tukitoimena tai sosiaalisessa kuntoutuksessa, eläinavusteinen vammais-, vanhus- ja perhetyö.

Kansainvälisissä kattojärjestöissä määritelty termit: Animal Assisted Social Work AASW = eläinavusteinen sosiaalityö ja Animal assisted Care AAC = eläinavusteinen hoiva. Kattojärjestöjen termit eivät kata suomalaisen palvelujärjestelmän kenttää kokonaisuudessaan.

ELÄINAVUSTEINEN KASVATUS JA OPETUS

Eläinavusteinen kasvatusta ja opetus tarkoittaa eläimen mukaan ottamista työhön kasvatusalan ammattilaisen toimesta kouluissa, oppilaitoksissa ja varhaiskasvatuksessa.

Toiminta perustuu opetussuunnitelmaan, Opetushallituksen suosituksiin ja koulukohtaisiin ohjeisiin. Toiminta on suunnitelmallista, tavoitteellista ja dokumentoitua. Tavoitteena on oppilaan tai opiskelijan opintojen tukeminen eli esimerkiksi kognitiivisten tai sosiaalisten taitojen kehittäminen. Eläinavusteista opetusta tarjoava henkilö omaa soveltuvan täydennyskoulutuksen.

Palveluesimerkkejä: koira-avusteinen erityisopetus, lukukoiratoiminta kouluissa, sosiaalipedagoginen hevostoiminta oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseksi, eläinavusteinen opiskelijahuolto.

Kansainvälisissä kattojärjestöissä määritellyt termit: Animal Assisted Education/ Pedagogy/ Special pedagogy AAE/AAP/AASP = eläinavusteinen opetus, pedagogiikka ja erityispedagogiikka

ELÄINAVUSTEINEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN

Eläinavusteisuutta hyödynnetään monissa terveyttä ja hyvinvointia edistävissä palveluissa, jotka eivät ole lain määrittelemiä kasvatus-, sosiaali- ja terveyspalveluja, mutta voivat tukea niitä. Myös kuntien vastuulla oleva terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu tähän luokkaan. Palveluja tuotetaan usein moniammatillisessa yhteistyössä. Eläinavusteisen palvelun tarjoajalla ei välttämättä ole sosiaali- terveys- tai kasvatusalan tutkintoa, mutta palvelun tuottaminen edellyttää kuitenkin osaamista ihmisten kanssa työskentelystä. Palvelu voi olla esimerkiksi eläinavusteista yksilö- tai työyhteisövalmennusta, työnohjausta, lapsille ja nuorille suunnattua tukipalvelua muun hoidon tueksi tai hyvinvointipalvelua itsemaksaville asiakkaille. Toiminta on tavoitteellista, suunniteltua ja tarvittaessa dokumentoitua. Tavoitteet vaihtelevat asiakkaan mukaisesti.

Palveluesimerkkejä: eläinavusteinen valmennus ja työnohjaus, eläinavusteinen tukiparitoiminta lapsille nuorille, sosiaalipedagoginen hevostoiminta hyvinvoinnin tukena.

Kansainvälisissä kattojärjestöissä määritellyt termit: Animal Assisted Special Program (AASP) = eläinavusteinen erityisohjelma, Animal Assisted Coaching / Counseling AAC = eläinavusteinen valmennus / ohjaus. Kattojärjestöjen termit eivät kata suomalaisen palvelujärjestelmän kenttää kokonaisuudessaan.

Eläinavusteinen vapaaehtois- ja virkistystoiminta

Eläinavusteinen vapaaehtois- ja virkistystoiminta käsittää esimerkiksi kaverieläintoiminnan, vapaaehtoisten tekemät eläinvierailut hoivalaitoksissa tai asiakasryhmien vierailut eläintiloilla. Toiminta on vapaamuotoista, eikä edellytä eläimen ohjaajalta kasvatus-, sosiaali- tai terveysalan koulutusta. Eläinvierailuja voivat toteuttaa myös yrittäjät, jotka tarjoavat eläinavusteisia hyvinvointipalveluja. Toiminta on vapaamuotoista eli sille ei ole asetettu tarkkoja tavoitteita eikä sitä yleensä dokumentoida.

Palveluesimerkkejä: kaverieläintoiminta, eläinvierailut hoivalaitoksissa, vierailut eläintiloilla.

Kansainvälisissä kattojärjestöissä määritellyt termit: Animal Assisted Activities AAA = eläinavusteinen toiminta. Kattojärjestöjen termit eivät kata suomalaisen palvelujärjestelmän kenttää kokonaisuudessaan.

Lähteet:

Animal Assisted Intervention International AAI (2023). Verkkosivu. Saatavissa: <https://aai-int.org/aai/animal-assisted-intervention/> Luettu 14.1.2023

Ervast, L. & Raukola-Lindblom, M. (toim.) (2022). *Hevoset ja koirat eläinavusteisessa työssä - tutkittua tietoa ja kokemuksia*. Sanasilta.

Fine, A. H., Beck, A. M. & Ng, Z. (2019). The State of Animal-Assisted Interventions: Addressing the Contemporary Issues That Will Shape the Future. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16 (20).

Fredrickson-MacNamara, M. & Butler, K. (2010). Animal Selection Procedures in Animal-Assisted Interaction Programs. Teoksessa Aubrey H. Fine (toim.) *Handbook on Animal-Assisted Therapy. Theoretical Foundations and Guidelines for Practice* (3. painos.) (s. 111-134). Cambridge, MA: Academic Press.

Glenk, L. M. (2017). Current Perspectives on Therapy Dog Welfare in Animal-Assisted Interventions. *Animals (Basel)* 7 (2).

Glenk, L. M., Kothgassner, O. D., Stetina, B. U., Palme, R., Kepplinger, B. & Baran, H. (2013). Therapy dogs' salivary cortisol levels vary during animal-assisted interventions. *Animal welfare* 22 (3), 369-378.

Hautamäki, L., Ramadan, F., Ranta, P., Haapala, E. & Suomela-Markkanen, T. (2018) Eläinavusteinen terapia - Katsaus tutkimuskirjallisuuteen ja toimintaan Suomessa. *Kelan työpapereita* 140.

Hautamäki, L., Ramadan, F. & Vilhunen, T. (2021) Millainen on hyvä eläinavusteinen interventio. *Kelan julkaisuja: Kuntoutusta kehittämässä* 29.

Howell, T.J.; Nieforth, L.; Thomas-Pino, C.; Samet, L.; Agbonika, S.; Cuevas-Pavincich, F.; Fry, N.E.; Hill, K.; Jegatheesan, B.; Kakinuma, M.; et al. (2022). Defining Terms Used for Animals Working in Support Roles for People with Support Needs. *Animals* 12, 1975.

International Association of Human-Animal Interaction Organizations IAHAIO (2014). White Paper. Definitions for Animal Assisted Intervention and Guidelines for Wellness of Animals Involved. Verkkosivu. Saatavissa: <https://iahaio.org/best-practice/white-paper-on-animal-assisted-interventions/> Luettu 14.1.2023

Lipponen, Maija, Vehmasto, Elina, Lilja, Taina, Raussi, Satu, Kauppinen, Tiina, Niemi, Jarkko, Ovaska, Ulla (2022). *Eläinavusteisuus vastuullisesti käyttöön hyvinvointialueiden ja kuntien palveluihin*. Policy Brief 3/2022. Helsinki: Luonnonvarakeskus. ISBN 978-952-380-448-7. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-448-7>

Rogoza, M. & Boruta, A. (2018). The work of dogs in AAI - The evaluation of welfare and human-dog communication. *Acta Scientiarum Polonorum Zootechnica* 17.

Pet partners (2019) Beginners guide to animal-assisted intervention terminology. <https://petpartners.org/blog/a-beginners-guide-to-animal-assisted-intervention-terminology/>

Society for Companion Animal Studies SCAS (2023). Verkkosivu. Saatavissa: <http://www.scas.org.uk/animal-assisted-interventions/174-2/> Luettu 24.1.2023.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Verkkosivu. Saatavissa: <https://stm.fi> Luettu 24.1.2023.

Vehmasto, Elina & Lipponen, Maija 2021. Eläinavusteinen psykososiaalinen kuntoutus. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 137(17):1775-80. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2021/17/duo16383>